

Zbornik sudske prakse

RJEŠENJE SUDA (deseto vijeće)

14. rujna 2016.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepošteni uvjeti – Članak 1. stavak 1. – Članak 2. točka (b) – Svojstvo potrošača – Prijenos duga novacijom ugovora o kreditu – Ugovor o osiguranju nekretninom koji su sklopili pojedinci bez ikakva profesionalnog odnosa s trgovačkim društvom koje je novi dužnik“

U predmetu C-534/15,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputila Judecătoria Satu Mare (prvostupanjski sud u Satu Maru, Rumunjska), odlukom od 30. rujna 2015., koju je Sud zaprimio 12. listopada 2015., u postupku

Pavel Dumitraș,

Mioara Dumitraș

protiv

BRD Groupe Société Générale – Sucursala Județeană Satu Mare,

SUD (deseto vijeće),

u sastavu: F. Biltgen, predsjednik vijeća, A. Borg Barthet i M. Berger (izvjestiteljica), suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za P. Dumitraša i M. Dumitraš, oni sami,
- za rumunjsku vladu, R. Radu, A. Wellman i L. Lițu, u svojstvu agenata,
- za češku vladu, M. Smolek i J. Vláčil, u svojstvu agenata,
- za talijansku vladu, G. Palmieri, u svojstvu agenta, uz asistenciju F. Di Mattea, *avvocato dello Stato*,
- za Europsku komisiju, C. Gheorghiu i D. Roussanov, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: rumunjski

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči obrazloženim rješenjem, sukladno članku 99. Poslovnika Suda,

donosi sljedeće

Rješenje

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 1. stavka 1. i članka 2. točke (b) Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).
- 2 Taj zahtjev upućen je u okviru spora između Pavela Dumitraša i Mioare Dumitraš, s jedne strane, i BRD Groupe Société Générale – Sucursala Județeană Satu Mare (regionalna podružnica u Satu Maru; u dalnjem tekstu: BRD Groupe Société Générale), s druge strane, oko triju ugovora o kreditu i jednog ugovora o osiguranju nekretninom.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Deseta uvodna izjava Direktive 93/13 glasi:

„Budući da je djelotvorniju zaštitu potrošača moguće postići usvajanjem ujednačenih zakonskih propisa u području nepoštenih ugovornih odredaba; budući da se ta pravila trebaju primjenjivati na sve ugovore koji se zaključuju između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača; budući da zbog toga iz područja primjene ove Direktive treba, između ostalog, isključiti ugovore o radu, ugovore koji se odnose na nasljedna prava, ugovore koji se odnose na prava iz obiteljskog zakona kao i ugovore koji se odnose na osnivanje i ustrojavanje trgovačkih društava.”

- 4 U skladu s člankom 1. stavkom 1. navedene direktive:

„Svrha ove Direktive je uskladiti zakone i druge propise država članica koji se odnose na nepoštene odredbe u ugovorima koji se sklapaju između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača.”

- 5 U članku 2. spomenute direktive na sljedeći se način definiraju pojmovi „potrošač” i „prodavatelj robe ili pružatelj usluge”:

„Za potrebe ove Direktive izraz:

[...]

- (b) „potrošač” znači svaka fizička osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom direktivom nastupa za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije;
- (c) „prodavatelj (robe) ili pružatelj (usluge)” znači svaka fizička ili pravna osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom direktivom nastupa u okviru svojeg obrta, poduzeća i profesije, bez obzira na to je li u javnom ili privatnom vlasništvu.”

6 Člankom 3. stavkom 1. Direktive 93/13 određuje se:

„Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.“

Rumunjsko pravo

Zakon br. 193/2000

7 Direktiva 93/13 prenesena je u rumunjski pravni poredak Legeom nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori (Zakon br. 193/2000 o nepoštenim uvjetima u ugovorima koji se sklapaju između trgovaca i potrošača) od 10. studenoga 2000., u ponovno objavljenoj verziji (*Monitorul Oficial al României*, dio I., br. 305 od 18. travnja 2008.).

8 U skladu s člankom 1. stavnica 1. do 3. Zakona br. 193/2000:

„(1) Ugovor koji sklapaju trgovac i potrošač radi prodaje robe ili pružanja usluga sadržava odredbe koje su jasne i nedvosmislene te za čije razumijevanje nisu potrebna specifična znanja.

(2) U slučaju dvojbi o tumačenju ugovornih odredaba, one se tumače u korist potrošača.

(3) Trgovcima se забранјује уношење nepoštenih odredaba u ugovore које склапају с потрошачима.”

9 Članak 2. Zakona br. 193/2000 u stavnica 1. i 2. definira pojmove „potrošač” i „trgovac” na sljedeći način:

„(1) Potrošač je svaka fizička osoba ili skupina fizičkih osoba povezanih u udrugu koja, na temelju ugovora koji ulazi u područje primjene ovog zakona, nastupa za potrebe izvan okvira svoje poslovne, industrijske ili proizvodne, obrtničke ili strukovne djelatnosti.

(2) Trgovac je svaka ovlaštena fizička ili pravna osoba koja na temelju ugovora koji ulazi u područje primjene ovog zakona nastupa u okviru svoje poslovne, industrijske ili proizvodne, obrtničke ili strukovne djelatnosti kao i svaka osoba koja u navedenom okviru nastupa u ime i za račun te osobe.”

Građanski zakonik

10 Člankom 1128. Građanskog zakonika propisano je:

„Novacija se može izvršiti na tri načina:

1. stara obveza prestaje i zamjenjuje ju nova obveza koju dužnik preuzima prema vjerovniku;
2. starog dužnika kojeg vjerovnik oslobađa obveze zamjenjuje novi dužnik;
3. na temelju nove obveze, starog vjerovnika prema kojem je dužnik oslobođen obveze zamjenjuje novi vjerovnik.”

11 Na temelju članka 1132. istog zakonika:

„Prijenos kojim se drugi dužnik obvezuje vjerovniku i stupa na mjesto zamijenjenog dužnika ne dovodi do novacije ako vjerovnik nije izrijekom oslobodio obveze dužnika koji je izvršio prijenos.”

12 Članak 1135. Građanskog zakonika određuje:

„Tereti i izvorne hipoteke ne prelaze na imovinu novog dužnika u slučaju novacije zamjenom ranijeg dužnika.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

13 U razdoblju od 2005. do 2008. BRD Groupe Société Générale kao davatelj kredita i Lanca SRL kao njegov korisnik sklopili su tri ugovora o kreditu.

14 P. Dumitraš kao upravitelj i jedini član Lance te M. Dumitraš potpisali su dokument o hipotekarnoj obvezi u korist BRD-a Groupe Société Générale, kao jamstvo za izvršenje obveza iz tih ugovora.

15 Dana 30. srpnja 2009. BRD Groupe Société Générale kao davatelj kredita i Lanca Construcții SRL kao njegov korisnik te Lanca kao sudužnik sklopili su tri ugovora o kreditu, pod oznakama 54/30.07.2009, 55/30.07.2009 i 56/30.07.2009, o refinanciranju i reprogramiranju triju ugovora o kreditu prethodno sklopljenih između BRD-a Groupe Société Générale i Lance.

16 Istog datuma javnobilježničkim aktom ovjerenim pod brojem 1017 i naslovljenim „Kupoprodajni ugovor osobnom novacijom – potpuni prijenos” Lanca Constructii kao društvo preuzimatelj stupilo je na mjesto Lance, društva prenositelja, nositelja obveza iz ugovora o kreditu prvotno preuzetih prema BRD-u Groupe Société Générale, uz pristanak BRD-a Groupe Société Générale u njegovu svojstvu vjerovnika.

17 Iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje jednako tako proizlazi, kao prvo, da ni P. Dumitraš ni M. Dumitraš nisu bili upravitelji Lance Constructii, kao drugo, da su na temelju novacije zajamčili ispunjenje njezine obveze kao hipotekarni jamci, kao treće, da su u tu svrhu kao hipotekarni jamci u svoje ime 30. srpnja 2009. potpisali tri ugovora o kreditu i, kao četvrti, da je Lanca oslobođena svih prvotno preuzetih obveza prema BRD-u Groupe Société Générale na temelju ugovora o kreditu.

18 P. Dumitraš i M. Dumitraš podnijeli su 6. prosinca 2013. tužbu protiv BRD-a Groupe Société Générale sudu koji je uputio zahtjev s ciljem utvrđenja ništavosti određenih odredaba ugovora o kreditu od 30. srpnja 2009. koje se odnose na naplatu provizije, tvrdeći da su nepoštene.

19 Tijekom glavnog postupka BRD Groupe Société Générale istaknuo je, među ostalim, prigovor nedopuštenosti zbog činjenice da P. Dumitraš i M. Dumitraš nisu nastupali za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije te se stoga nisu mogli pozvati na status potrošača, sukladno članku 2. Zakona br. 193/2000.

20 U tim je okolnostima Judečătoria Satu Mare (prvostupanjski sud u Satu Maru) odlučila prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članak 2. točku (b) Direktive 93/13, što se tiče definicije pojma ‚potrošač‘, tumačiti na način da uključuje ili, suprotno tomu, na način da isključuje iz takve definicije fizičke osobe koje su u svojstvu jamca potpisale dodatne akte i akcesorne ugovore (ugovore o jamstvu, o osnivanju založnog prava na nekretnini) ugovoru o kreditu koji je skloplilo trgovacko društvo za obavljanje svoje djelatnosti, kad te fizičke osobe nisu ni na koji način povezane s djelatnošću trgovackog društva te kad su nastupale s ciljevima koji izlaze iz okvira njihova obrta, poduzeća i profesije, imajući u vidu da su tužitelji prvotno bili fizičke osobe jamci glavnog dužnika – pravne osobe čiji je upravitelj bio tužitelj – u okviru ugovora o zajmu sklopljenog s tuženikom vjerovnikom, ali je naknadno predmetni ugovor izmijenjen te je prvotni dužnik, čiji je upravitelj bio tužitelj, uz

suglasnost tuženika vjerovnika, izvršio prijenos kredita novacijom na drugu pravnu osobu, čiji upravitelj nije nijedan od tužitelja, već su ti tužitelji kao jamci u korist novog dužnika, pravne osobe, preuzeli obvezu koja je predmet prijenosa kredita novacijom na tog novog dužnika?

2. Treba li članak 1. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da u područje primjene te direktive ulaze samo ugovori sklopljeni između poslovnih subjekata i potrošača čiji je predmet prodaja roba i usluga ili u područje primjene navedene direktive ulaze i akcesorni ugovori (ugovori o jamstvu, o poručanstvu) ugovoru o kreditu čiji je ovlaštenik trgovačko društvo, koje su sklopile fizičke osobe koje nisu ni na koji način povezane s djelatnošću trgovačkog društva, imajući u vidu da su tužitelji prvotno bili fizičke osobe jamci glavnog dužnika – pravne osobe čiji je upravitelj bio tužitelj – u okviru ugovora o zajmu sklopljenog s tuženikom vjerovnikom, ali je naknadno predmetni ugovor izmijenjen te je prvotni dužnik, čiji je upravitelj bio tužitelj, uz suglasnost tuženika vjerovnika, izvršio prijenos kredita novacijom na drugu pravnu osobu, čiji upravitelj nije nijedan od tužitelja, već su ti tužitelji kao jamci u korist novog dužnika, pravne osobe, preuzeli obvezu koja je predmet prijenosa kredita novacijom na tog novog dužnika?”

O prethodnim pitanjima

- 21 Na temelju članka 99. Poslovnika Suda, kad se odgovor na pitanje postavljeno u prethodnom postupku može jasno izvesti iz sudske prakse, Sud može u svakom trenutku, na prijedlog suca izvjestitelja te nakon što sasluša nezavisnog odvjetnika, odlučiti obrazloženim rješenjem.
- 22 Tu odredbu valja primijeniti u okviru predmetnog zahtjeva za prethodnu odluku.
- 23 Sud koji je uputio zahtjev svojim pitanjima, koja treba razmotriti zajedno, u biti pita treba li članak 1. stavak 1. i članak 2. točku (b) Direktive 93/13 tumačiti na način da se ona može primijeniti na ugovor o osiguranju nekretninom koji su sklopile fizičke osobe i kreditna institucija, kao što je BRD Groupe Société Générale, u cilju osiguranja obveza koje je trgovačko društvo, kao što je Lanca Constructii, preuzele prema toj instituciji ugovorom o kreditu, kad te fizičke osobe nemaju nikakav profesionalni odnos s tim društvom, ali su bile hipotekarni jamci po trima prethodno sklopljenim ugovorima o kreditu između navedene institucije i drugog trgovačkog društva, kao što je Lanca, pri čemu je jedna od njih bila upravitelj i jedini član trgovačkog društva koje je novacijom prenijelo svoje obveze na trgovačko društvo Lanca Constructii kao novog dužnika.
- 24 Na početku je važno naglasiti da se odgovor na ta pitanja može jasno izvesti iz sudske prakse Suda, osobito iz rješenja od 19. studenoga 2015., Tarcău (C-74/15, EU:C:2015:772).
- 25 U tom pogledu valja podsjetiti da se Direktiva 93/13 primjenjuje, kao što to proizlazi iz njezina članka 1. stavka 1. i članka 3. stavka 1., na odredbe „ugovora koji se sklapaju između prodavatelja (robe) ili pružatelja (usluge) i potrošača” o kojima „se nisu vodili pojedinačni pregovori” (rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 20. i navedena sudska praksa).
- 26 Kao što je to propisano u uvodnoj izjavi 10. Direktive 93/13, ujednačeni zakonski propisi u području nepoštenih ugovornih odredaba moraju se primjenjivati na „sve ugovore” koji se zaključuju između prodavatelja (robe) ili pružatelja (usluge) i potrošača, definiranih člankom 2. točkama (b) i (c) navedene direktive (rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 21. i navedena sudska praksa).
- 27 Prema tome, uz iznimke taksativno navedene u uvodnoj izjavi 10. Direktive 93/13, predmet ugovora nije relevantan za određivanje njezina područja primjene (vidjeti rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 22. i navedenu sudsку praksu).

- 28 Slijedom navedenoga, Direktiva 93/13 ugovore na koje se primjenjuje određuje ovisno o svojstvu ugovornih stranaka, odnosno o tome postupaju li one ili ne u okviru svoje profesionalne djelatnosti (rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 23. i navedena sudska praksa).
- 29 Taj kriterij u skladu je s idejom na kojoj se temelji sustav zaštite uspostavljen tom direktivom, odnosno da se potrošač u odnosu na prodavatelje robe ili pružatelje usluga, a vezano za pitanja koja se odnose kako na mogućnost pregovaranja tako i na razinu informacija, nalazi u podređenom položaju, što dovodi do pristupanja uvjetima koje je prethodno sastavio prodavatelj odnosno pružatelj, bez mogućnosti utjecaja na njihov sadržaj (rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 24. i navedena sudska praksa).
- 30 Ta zaštita osobito je važna u slučaju ugovora o osiguranju ili ugovora o jamstvu sklopljenog između bankarske institucije i potrošača. Naime, takav ugovor počiva na osobnom preuzimanju osiguranja ili jamstva da će dug koji je preuzeo treća osoba biti podmiren. Te su obveze za onoga tko ih preuzima ozbiljne jer opterećuju njegovu vlastitu imovinu financijskim rizikom koji je često teško izmjeriti (rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 25.).
- 31 Kad je riječ o pitanju može li se fizička osoba koja jamči za obveze što ih je prema bankarskoj instituciji preuzeo trgovacko društvo u okviru ugovora o kreditu smatrati „potrošačem” u smislu članka 2. točke (b) Direktive 93/13, treba istaknuti da se takav ugovor o osiguranju ili ugovor o jamstvu – iako se s obzirom na svoj predmet može smatrati akcesornim u odnosu na glavni ugovor iz kojeg je proizišao dug čije se podmirenje jamči (vidjeti u tom smislu presudu od 17. ožujka 1998., Dietzinger, C-45/96, EU:C:1998:111, t. 18.) – od njega razlikuje s obzirom na ugovorne stranke jer ga sklapaju osobe koje nisu stranke glavnog ugovora. Slijedom navedenoga, valja utvrditi u kojem su svojstvu djelovale stranke ugovora o osiguranju odnosno ugovora o jamstvu (rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 26.).
- 32 U tom pogledu valja podsjetiti da je pojam „potrošač” u smislu članka 2. točke (b) Direktive 93/13 objektivan. Taj pojam treba promatrati s obzirom na njegovu funkciju, odnosno ocijeniti pripada li sporni ugovorni odnos među djelovanja izvan okvira obrta, poduzeća i profesije (vidjeti rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 27. i navedenu sudsку praksu).
- 33 Nacionalni sud pred kojim se vodi spor o ugovoru koji može ulaziti u područje primjene te direktive dužan je, vodeći računa o svim okolnostima predmetnog slučaja te o svim dokazima, provjeriti može li se dotična ugovorna stranka kvalificirati kao „potrošač” u smislu navedene direktive (rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 28. i navedena sudska praksa).
- 34 U slučaju fizičke osobe koja jamči za ispunjenje obveza trgovackog društva, također je na nacionalnom sudu da utvrdi je li ona djelovala u okviru svojeg obrta, poduzeća i profesije ili s obzirom na svoju funkcionalnu povezanost s tim društvom, poput upravljanja njime ili udjela u njegovu temeljnog kapitalu koji nije zanemariv, ili je pak djelovala za privatne potrebe (rješenje od 19. studenoga 2015., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, t. 29.).
- 35 U ovom slučaju iz dijelova spisa dostupnih Sudu proizlazi da je, prilikom sklapanja triju ugovora o kreditu u razdoblju od 2005. do 2008. godine između BRD-a Groupe Société Générale kao davatelja kredita i Lanca kao korisnika kredita, P. Dumitraş, koji se obvezao kao hipotekarni jamac po tim ugovorima, bio upravitelj i jedini član drugonavedenog trgovackog društva.
- 36 Stoga se čini, što je dužan provjeriti sud koji je uputio zahtjev, da je P. Dumitraş prilikom sklapanja tih ugovora djelovao zbog funkcionalne povezanosti koju je imao s Lancom i stoga u tom pogledu ne može biti „potrošač” u smislu članka 2. točke (b) Direktive 93/13.

- 37 Iz dijelova spisa također proizlazi da je 30. srpnja 2009. Lanca Constructii s BRD-om Groupe Société Générale potpisala tri ugovora o refinanciranju i reprogramiranju triju ugovora o kreditu koje je Lanca potpisala u razdoblju od 2005. do 2008. Novacijom je Lanca Constructii stupila na mjesto Lance kao dužnika u pogledu obveza koje je potonja preuzeila prema BRD-u Groupe Société Générale. Tom je novacijom Lanca oslobođena svih obveza prema BRD-u Groupe Société Générale na temelju prvotno odobrenih kredita.
- 38 Nadalje je nesporno da ni P. Dumitraš ni M. Dumitraš nisu bili upravitelji Lance Constructii i da su jamčili za njezinu obvezu nakon novacije kao hipotekarni jamci. Iz zahtjeva za prethodnu odluku ne proizlazi ni to da su tužitelji u glavnem postupku imali udio koji nije zanemariv u temeljnog kapitalu navedenog društva.
- 39 Stoga se čini, što je dužan provjeriti sud koji je uputio zahtjev, da P. Dumitraš i M. Dumitraš nisu djelovali zbog funkcionalne povezanosti s Lancom Constructii prilikom sklapanja ugovora o kreditu i osiguranju nekretninom od 30. srpnja 2009. Sud koji je uputio zahtjev također treba utvrditi jesu li P. Dumitraš i M. Dumitraš kao hipotekarni jamci tom društву djelovali u okviru svojeg obrta, poduzeća i profesije te iz toga izvući odgovarajuće zaključke za potrebe njihove eventualne kvalifikacije kao „potrošača” u smislu članka 2. točke (b) Direktive 93/13. To bi bio osobito slučaj da je P. Dumitraš kao hipotekarni jamac djelovao zbog svojih funkcionalnih veza s Lancom, što treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev.
- 40 U tim okolnostima na upućena pitanja valja odgovoriti tako da članak 1. stavak 1. i članak 2. točku (b) Direktive 93/13 treba tumačiti na način da se ona primjenjuje na ugovor o osiguranju nekretninom koji je fizička osoba sklopila s kreditnom institucijom kako bi jamčila za obveze koje je trgovacko društvo preuzealo prema toj instituciji sklapanjem ugovora o kreditu, kad je ta fizička osoba nastupala za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije i kad nije funkcionalno povezana s navedenim društvom, što treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev.

Troškovi

- 41 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (deseto vijeće) odlučuje:

Članak 1. stavak 1. i članak 2. točku (b) Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima treba tumačiti na način da se ona primjenjuje na ugovor o osiguranju nekretninom koji je fizička osoba sklopila s kreditnom institucijom kako bi jamčila za obveze koje je trgovacko društvo preuzealo prema toj instituciji sklapanjem ugovora o kreditu, kad je ta fizička osoba nastupala za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije i kad nije funkcionalno povezana s navedenim društvom, što treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku.

Potpisi